

ήμετις καθείς τὸ κατὰ δύναμιν καὶ δὲν προσμένομεν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην τῶν ξένων». Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ Ζωσιμῆν ἐπέστελλε τῇ 28 δεκταβρίου 1828. «Εἴθε, διν αἱ περιστάσεις τὸ ἔσυγχωροῦσαν, νὰ ἐλάμβανες τὴν ἀγίαν ἀπόφασιν νὰ κάμης ἀκόμη ἐν μόνον ταξιδίον, τὸ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου καὶ ἀνάπτασιν πλειοτέραν θέλεις ἀπολαύσειν, καὶ τὴν ἡδονὴν νὰ βλέπῃς τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς σπουδαστὰς νέους μας εὐεργετημένους ἀπὸ τὰ δῶρά σας καὶ περικυκλοῦντάς σε ώς πατέρα». Τοιούτῳ τρόπῳ, ἡ Αθόρυβος καὶ ἀπόκρυφος «ἀγαθὴ ἔρις» ἡ κλονήσασα τὴν ὑπόστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης, οὐ μόνον οὐδὲν κατέλιπεν ἔχνος ἀλλοτριότητος ἀλλ' ὑπενέδωκεν ὕστερον εἰς τρυφεράν ἀντιπελάργησιν, ἀπεδείχθη δὲ καὶ πάλιν ὅτι ἡ καθορὰ καὶ εἰλικρινὴς καὶ ὑπὸ σωκρατικῆς ἀρετῆς δορυφορουμένη φιλοπατρία εἶναι γενναιοτέρα ἢ ὕστε νὰ διασώζῃ τὴν μῆνιν παλαιῶν διαστάσεων καὶ διαφορῶν, μεγαλοφρονεστέρα δὲ ἢ ὕστε νὰ μικρολογῇ καὶ νὰ μικροψυχῇ, ὑποκειμένου λόγου περὶ τῶν μεγίστων τῆς δεινοπαθούσης Ἑλλάδος συμφερόντων.

Τὸ ἀδεύλωτον καὶ σφδρα φιλότιμον τοῦ Κοραῆ ἥθος γίνεται καὶ ἐντεῦθεν κατάδηλον ὅτι ἡρυγήθη τὸ δὶς προταθὲν αὐτῷ ἐπικερδὲς ἀξιωματικούς καθηγητοῦ ἐν Παρισίοις, ἐπόθησε δὲ εὐπρεπῶς τὴν τιμὴν νὰ καταλεχθῇ εἰς τοὺς ἑταῖρους τοῦ Ἰνστιτούτου, ἀλλ' οὐδαμῶς ἡξιώσεις νὰ πορευθῇ τὴν εἰς τοῦτο ἄγουσαν συνήθη ὁδόν. «Ο ἀναγγοὺς τὸ νεώτατον τοῦ Δωδὲ μαθηστόρημα γιγάντει δπόσας καὶ ἥλικας δέον γὰρ ὑπομείγη ταπεινώσεις ὁ μετιών τὴν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἐπωνυμίαν· δέον ἐπὶ πᾶσι νὰ διέλθῃ «τὰ κατὰ Καύδιον στεγά», πορευόμενος εἰς ἐπίσκεψιν ἐνὸς ἑκάστου τῶν ἑταίρων, ἐπαιτῶν ἐνὸς ἑκάστου τὴν ψῆφον, σφίγγων ἐνὸς ἑκάστου ἴκετικῶς τὴν χείρα, προσκυνῶν πάντας, ἀκούων ἐπιτιμήσεις ἢ εἰρωνικὰς ἀποκρίσεις παρ' ἀγθρώπων ὑποδεεστέρων αὐτοῦ κατά τε τὸν νοῦν καὶ τὸν χαρακτῆρα, καθικετεύων τὸν τυχόντα ἀκαδημαϊκὸν ως δοῦλος, θωπεύων ως κόλαξ, καὶ αἰτούμενος ἔλεος ως ὑπόδικος. 'Αλλ' ὅμως τὸ ἀκαδημαϊκὸν μύρον ὑπολαμβάνεται τοσοῦτον εὐώδεις καὶ μεγαλότιμον ὕστε καὶ οἱ λογιώτεροι τῶν Γάλλων οὐδαμῶς ὕκνησαν νὰ ὑποβάλωσιν ἔαυτοὺς, ἔκόντας ἢ ἀκοντας, εἰς τὰς ἀπρεπεῖς καὶ χαμαζήλους πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτοῦ διατυπώσεις. «Ο ἔξοχώτατος γάλλος συγγραφεὺς Μεριμέ Ξύραφε πρὸ ἐτῶν γραπτὸς τῆς ἐλαχίστης ἐντροπῆς· «'Αναγκάζομαι νῦν νὰ ἐπιτηδεύσω τὸ ἀγελευθερώτερον καὶ ἐπονειδιστότερον τῶν ἐπιτηδευμάτων, θηρεύων τὸ ἀξιωματικό τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ». Πολλάκις παρεκλήθη ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῦ ὁ Κοραῆς νὰ συγκαταβῇ εἰς τὰς ἀπαιτουμένας

διατυπώσεις, καθ' ἃς πᾶς ὑποψήφιος ἀκαδημαϊκὸς ὀφείλει, πρὸ τῆς διαψηφίσεως, νὰ ἐπισκέπτηται κατ' οἶκον ἔκαστον τῶν ἔταίριων. «Δὲν θὰ ἔξευτελισθῶ περιερχόμενος τοὺς οἶκους τῶν καὶ δεύμενος ὡς ψωμοζήτης τὰς ψήφους τῶν (ἀπεκρίνατο)· ὅχι ποτὲ, μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι!». Ἐνταῦθι διαλάμπει ἄπασα ἡ ἀληθῶς καὶ γνησίως ἑλληνικὴ τοῦ Κοραῆ φιλοτιμία. «Χαίρω (ἔγραφε τῇ 18 Ιανουαρίου πρὸς τὸν Βασιλεόν) ὅτι οὔτε σὺ δὲν ἔγκρίνεις τὴν ψωμοζήτελαν τῶν ψήφων· καὶ ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὴν εἴσοδος δὲν εἶναι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον (οὕτω μεταφράζει ὁ Κοραῆς τὸ Institut) φανερὸν ὅτι δὲν θὰ μάθῃς ποτὲ τὴν εἴσοδόν μου, παρεκτὸς ἂν καταργηθῇ τὸ ἐντροπιασμένον τοῦτο ζῆτος. Μένε λοιπὸν ἥσυχος καὶ μὴ φοβεῖσαι ὅτι ἐγὼ δὲν πουταλάς, δστις δι' ἀτολμίαν δὲν ζητῶ τὸ ἐτήσιόν μου μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ έτους, θέλω ύπαγει εἰς ἐπισκεψιν ἀνθρώπων (τῶν περισσοτέρων ἀγνώστων εἰς ἐμὲ) pour leur faire ma révérence et pour demander leurs voix. Ἀκούω ὅτι τινὲς ἀπὸ τοὺς ψηφηφόρους τούτους παραξενεύονται καὶ τρόπον τινὰ τραχύνονται· κατὰ τῆς ἀδιαφορίας μου ταύτης. Καὶ καταλαμβάνεις καλὰ ὅτι φυσικὰ δὲν πρέπει νὰ τοὺς ἀρέσκῃ τὸ νὰ μὴ θέλω νὰ ἔμβω κ' ἐγὼ διὰ τῆς αὐτῆς πύλης διὰ τῆς ὁποίας εἰσέβησαν καὶ αὐτοί. Μὴ λυπεῖσαι δρμῶς περὶ τούτου· ἀν δὲν ἔχω θρίδακας, μοῦ μένει δὲ δβιολός. Τὸ ὁποῖον διὰ νὰ καταλάβῃς ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀναγνώσῃς τὸ κε' (εἰς ἄλλας ἐκδόσεις λβ') θαυμάσιον κεφάλαιον τοῦ Ἱερού Εγχειριδίου τοῦ Ἱεπικήτου, πολλὰ μακρότερον παρὰ νὰ τὸ ἀντιγράψω». Οσάκις ἐσχόλαζεν ἀκαδημαϊκή τις θέσις, δὲν πουταλείτο συγήθως ὡς ὑποψήφιος, διότι οἱ λόγιοι ἡπόρουν πῶς ἦτο δυνατὸν ἀνὴρ τοσοῦτον σοφὸς νὰ ὑπάρχῃ ἐκτὸς τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ περιβόλου. «Ταύτην τὴν ὥραν (ἔγραφε τῇ 12 δεκεμβρίου 1811) εἶναι τόπος σχολάζων διὰ τὸν θάνατον ἐνὸς τῶν μελῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τὸν μέγιστον ἀριθμὸν τῶν ὑποψήφιων εἶμαι εἰς κ' ἐγὼ· ἀλλ' δρμῶς δὲν ἔχω οὐδεμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας, πρῶτον διότι δὲν ἔκαμα κανὲν ἀπ' δσα ἔκαμαν οἱ συγυποψήφιοι μου κινήματα, τὰς συγήθεις ἐπισκέψεις καὶ παρακλήσεις λέγω, μ' ὅλους δτι τινὲς τοῦ Πανεπιστημίου (καὶ ἐν πρώτοις δὲν Κλαυέριος καὶ δὲν Barbidi du Boisage) ἐπιθυμοῦντες ἀδόλως καὶ γνησίως νὰ μὲ εἰσάξωσι, μὲ παρεκίνησαν δὲν ἔμπερεν; νὰ λογιάσῃς μὲ πόσην θερμότητα νὰ τὰ κάμω. Δεύτερον αἵτιον τῆς· γίτης ἀποτυχίας μου εύρεθη καὶ κόμης τις de Laborde, καὶ ὅχι μόνον κόμης ἀλλὰ καὶ ισχυρὰ προστατευόμενος ἀπὸ τὸν αὐτοκρατορικὸν λειτουργὸν τῶν ἔξω πραγμάτων. Ο κλεινὸς ἀρχαιολόγος

Visconti ήλθε πρὸς ἐμὲ σήμερον αὐτοκίνητος, καὶ μὲ βεβαιοῦ ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι τινὲς μετ' αὐτοῦ θέλουν δώσει αὔριον τὴν ψῆφόν των εἰς χάριν ἐμοῦ. Τοῦ ἀπεκρίθην δὲν ἀμφιβάλλω εἰς τέσσαρας μόνον λέξεις καὶ μετέθηκα τὴν ὁμιλίαν εἰς ἄλλας φιλολογικὰς ὅλας». Οὗτε δὲ κόμης de Laborde ἔξελέχθη, οὔτε δὲ Κοραῆς (δὲ λαβὼν ἑπτά ψήφους), ἀλλ' ὁ συντάκτης τοῦ «Γαλατικοῦ Ἐρμοῦ» Amory Duval. Κατὰ τὸν ἀπρίλιον τοῦ 1812, ἀποθανόντος τοῦ ἑρμηνευτοῦ τοῦ Θουκυδίδου Lévesque, παρεκλήθη πάλιν δὲ Κοραῆς νὰ προσέλθῃ ὑποψήφιος. «Ἐπρόσμεναν ταύτην καὶ τὴν φράν νὰ συντριψθῇ ἡ ὑπερηφανία μου, νὰ κινηθῶ εἰς ἐπισκέψεις καὶ παρακλήσεις· ἐπέρασε καὶ αὐτὴ ἡ ἀνεμοζάλη χωρὶς νὰ μὲ πνέῃ. Dieu en soit loué! ἐπειδὴ, φίλε, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ ποιοῦμεν δειγά». Ἀλλὰ τίς δὲ κύριος λόγος, οὐδὲν εἴκα στερεώς ἀνέκαθεν ἡρυγήθη δὲ Κοραῆς νὰ φοιτήσῃ πρὸς τὰς τῶν ἀκαδημαϊκῶν θύρας; «Point de visites!» (ἔγραφε τῇ 20 ἀπριλίου 1812). Καὶ μαρτύρομαι τὴν ἴερὰν φιλίαν, δὲν τὸ κάμινο τόσον δι' ἴδιαν μου ὅσον διὰς κοινὴν τοῦ γένους τιμήν. Ἀνατριχιάζω ὅταν ἐγθυμηθῶ τὸ je n'ai connu de nation plus vile que la nation grecque, τὸ ὅποιον ἐκήρυξτεν εἰς τοὺς Παρισίους ὁ πολυμαθέστατος ἀλλ' ἀγοητότατος Βιλλοισών. «Ἄν δέχαι δι' ἄλλο, διὰς καὶ ἐκδίκησιν τῆς προπηλακισθείσης πατρίδος, εἶναι χρέος μου νὰ τὸν ἐλέγξω συκοφάντην». Μετ' ὀλίγον νέοι αὖθις πειρασμοῖ! «Διὰ τὸν θάνατον τοῦ Larcher καὶ τοῦ Toulougeon εἴναι ταύτην τὴν ὥραν δύο τόποι σχολάζοντες (ἔγραφε τῇ 15 Ιανουαρίου 1813). Ἡλθεν δὲ Κλαυέριος εἰς ἐμὲ παρακαλῶν θερμῶς καὶ παρακινῶν με νὰ κάμω τὰς συνειθισμένας ἐπισκέψεις μὲ σχεδὸν ἔγορχον ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν θέλω ἀποτύχειν τὸ ζητούμενον. «Ἐτυγχε διὰς ἀμαρτίας μου νὰ εὑρεθῇ παροῦσα καὶ ἡ μῆτηρ τοῦ Θυρότου, καὶ μ' ἐβασάνισαν, φίλε, τόσον, ὥστε μ' ἔφεραν εἰς ἀληθινὸν πειρασμόν. Ο Κλαυέριος μ' ἐφοβέρισε καὶ μὲ τὰ ἐνδεχόμενα τοῦ γηρατείου, διὰς νὰ μὴ παραβλέψω καὶ τὴν χρηματικὴν ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον βοηθειαν. Τέλος συγκατέβη νὰ κάμω συνωδευμένος μ' αὐτὸν τὴν εἰς τὸν Γραμματέα (secrétaire) ἐπίσκεψιν. Δὲν ἐσυγκατένευσα μηδὲ εἰς τοῦτο, πρῶτον μὲν διότι ἡ παράβασις δὲν στέκει εἰς τὸ πολὺ ὡλίγον, εἰς τὴν μίαν ἡ εἰς τὰς εἶκοσιν ἐπισκέψεις, ἔπειτα ὅτι οὐδὲν ἀρκεῖ μία μόνη, καὶ τρίτον, ἐπειδὴ εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲ γραμματεὺς προστατεύει ἄλλον. Ἐλπίζω ὅτι οὗτος εἴναι δὲ τελευταῖος πειρασμός, καὶ καθὼς ἐγὼ ἀπεφάσισα νὰ μὴν ἐμβῶ μὲ βίζιτας, οὕτω καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀποφασίσειν νὰ μὲ στοχάζωνται πλέον ὡς ἀποθανόντα». Εἰς ἀναπλήρωσιν

τοῦ Larcher καὶ Toulorgeon ἐξελέχθησαν δὲ Laborde καὶ δὲ Boissonade. «Δι' ἐμὲ (γράφει ὁ τὸ Ηθος Θαυμάσιος Κοραῆς) δὲν εἶναι πλέον εἰς τὸ ἔντες ἐλπίς οὐδεμία, καὶ ἀν ηθελαν ἀποθύνειν ὅλοι. Ο μέγας κίνδυνος τῶν πειρασμῶν ἐπέρασεν. Ἐὰν ηγαντί βέβαιον δὲν εύρισκονται εἰς τὸ Πανεπιστήμιον πολλοὶ ἄλλοι ὅχι σοφώτεροί μου, βέβαιον εἶναι δὲν οὐδὲν ηγελα τὸ ἀτιμάσειν. Ἀν αὐτοὶ δὲν αἰσθάνωνται δὲν ητο χρέος των de profiter de la circonstance pour prouver l'intérêt qu' ils prennent à la régénération d'une nation aux ancêtres de laquelle ils doivent jusqu'à l'existence de leur corps, μάλιστα πληροφορημένοι ἀπὸ ἑγχωρίας καὶ ξένας ἐφημερίδας δὲν εἴμαι κ' ἑγὼ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δσοι προσθυμοῦνται νὰ βοηθῶσι τὴν ἀναγέννησιν. Άν αὐτοὶ (λέγω) δὲν αἰσθάνωνται πρᾶγμα τόσον ἀπλοῦν, καθὼς τὸ εἶπα εἰς τὸν Κλαυέριον, οὐδὲν ἑγὼ δὲν πρέπει νὰ φροντίζω περὶ αὐτῶν». Ἐσχάτην ἀλλ' ἀνωφελῇ πάλιν ἀπόπειραν ἐποιήσατο ὁ Boissonade, γράψας τὴ 25 μαρτίου 1816 πρὸς τὸν Κοραῆν. «Οὐδὲν αμώς ἀμφιβάλλω δὲν, ἐὰν θελήσητε μίαν τινὰ τῶν ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ σχολαζούσων ἐδρῶν, θὰ τύχητε αὐτῆς λίστας παμψηφεί. Άν αἱ συνήθεις ἐπισκέψεις προξενοῦσιν ὅμιν φρίκην, μὴ προσέλθητε εἰς μηδένα, ἀρκεῖ μόνον νὰ δηλώσητε διὰ γράμματος πρὸς τὸν πρόεδρον ἢ τὸν γραμματέα δὲν περὶ πολλοῦ ποιεῖσθε τὴν τιμὴν νὰ παρακαθίσητε ἐν τῷ Ἰνστιτούτῳ καὶ δὲν, Άν ἐπέτρεπεν ἡ ὑγεία ὅμιδων, θὰ ἐπορεύεσθε εἰς ἐπίσκεψιν ἐκάστου ἀκαδημαϊκοῦ». Ο Κοραῆς ἀπεκρίνατο τὴ 28 μαρτίου μετὰ λαχωνικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ εἰρωνικῆς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ δηκτικῆς λεπτότητος, δύμολογῶν μὲν χάριτας τῷ Boissonade ἐφ' ὃ ἐπεδείξατο ζήλῳ, ἐπιλέγων δὲ δὲν «διαχρήσεις καὶ ὀσημέραι δεινουμένη ἀρρώστια ἀναγκάζει (τὸν Κοραῆν) νὰ περιορίσῃ τὴν φιλοδοξίαν του καὶ τὰς ἐναπολειπομένας αὐτῷ δλίγας δυνάμεις εἰς μόνον τὸ ἔργον, περὶ δὲ σχολεῖται ταῦν».

Καὶ τοῦ καθηγητοῦ τὸ ἀξιωμα προσηνέχθη τῷ Κοραῆ δις. Τῇ 28 ἀπριλίου 1805 ἔγραφε πρὸς τὸν A. Βασιλείου. «Δὲν ἐνθυμοῦμαι εἰς δλην μου τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν νὰ εὔρεθην εἰς τόσην ἀμηχανίαν, εἰς δσην μ. ἔρριψεν ἢ παροῦσα περίστασις. Ἐπέρασα τὴν γύντα δλην ἀγρυπνος. δθεν μὴ σὲ φανῆ παράξενος ἢ ἀταξία καὶ τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν λόγων μου. Είναι δύο ἢ τὸ πολὺ μῆνες ἀφ' οῦ ὁ περίφημος Villoison, δστις ητον εἰς τὴν βιβλιοθήκην διδάσκαλος τῆς κοινῆς τῶν Γραικῶν γλώσσης, ἔκινησε πάντα λίθον διὰ νὰ μεταφέρῃ καὶ μετέφερε τὸν Προφεσσορικόν του θρόνον ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην εἰς τὸ Γαλατικὸν

Φροντιστήριον (College de France) ἔλαβε δὲ καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν δίπλωμα νὰ ἔηαι αὐτὸς τρίτος διδάσκαλος (εἶναι δύο εἰς τὸ Φροντιστήριον, δὲ Bosquillon καὶ δὲ Gail) τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας, δόμοῦ δὲ καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τῶν Γραικῶν, μὲ μισθὸν 6000 φράγκα. Ἀλλ' ὁ ταλαίπω, ος δὲν τὸ ἐχάρη πολὺ, διότι μόλις ἐνθρονίσθη εἰς τὸ Φροντιστήριον (μὲ θλῖψιν ἀπαραμένθητον τοῦ Gail) καὶ ἡρρώστησε νόσον ἡπατικὴν, τὴν ἀποίαν ἀδήλως ἐμφωλεύουσαν πρὸ πολλοῦ, ἡγρίωσεν, ὡς φαίνεται, ἡ φιλοτιμία καὶ ἵσως τὸ βάρος καὶ ἡ φροντίς τῆς νέας ἐπιστασίας, καὶ ἀπέθανε προχθές. Μέγα συμβούλιον - τῷ προφεσσόρῳ δὲν (εἶναι 15—20) τοῦ Φροντιστηρίου, πῶς νὰ διαθέσωται τὸν νεωστὶ δημιουργηθέντα θρόνον τοῦτον, τὸν δποῖον καὶ πρὸν ἀποπνεύσῃ ὁ ἀρρώστος, ἔτρεχον ἐπάνω κάτω ἀγαιόεστατα ζητοῦντες πολλοί. Πολλὰ δλίγων διδασκάλων, ἵσως ἐνὸς μόνου (καταλαμβάνεις ποίου) γνώμη ἦτον νὰ καταργηθῇ ὁ περιττὸς οὔτες θρόνος. Τῶν περισσοτέρων ἡ ψῆφος ἦτον ὅγι μόνον νὰ φυλαχθῇ, ἀλλ' ἐξ ἐνὸς στόματος δὲν εἶπαν, δτι πρέπει νὰ ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα, διάδοχον τοῦ Villoison ἐμὲ τὸν ἀθλεστατον, ὡς μόνιν ἴκανον νὰ παραδίδῃ καὶ τὰς δύο γλώσσας. Πολλοί φίλοι, ἐξαιρέτως δὲ Κλαυέριος, μαθόντες τοῦτο, ἔδραμον πρὸς ἐμὲ διὰ νὰ μὲ προδιαθέσωσιν εἰς τὴν ἀποδοχήν. Ἀπεκρίθην στερεῶς δτι οὔτ' ἡ ὑγεία μου οὔτ' αἱ λοιπαὶ μου ἀσχελίει μ. ἐσυγχώρουν νὰ ἀναδεχθῶ γέον ἀλλο βάρος. Τοῦτο, ὡς φαίνεται, ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῷ προφεσσόρῳ καὶ χθὲς τὸ ἑσπέρχες ἀπροσδοκήτως περὶ τὴν δγδόην ὕραν ἥλθε εἰς ἐμὲ εἰς ἐξ αὐτῶν (δὲ διδάσκαλος τῆς ἀραβικῆς γλώσσης), φανερὸν πεμφθεὶς ἀπὸ τοὺς λοιποὺς, διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὴν γνώμην μου. Ἀπεκρίθην καὶ εἰς αὐτὸν τὰ αὐτά. Ἀλλ' δμ.ως ἐπέμεινε πολὺ, λέγων δτι θέλω γενῆ αἴτιος τῆς καταργήσεως τοῦ θρόνου καὶ ἀγεχώρησε παρακαλῶν με νὰ κάμω ἀκριβεστέρων καὶ ὡριμωτέρων σκέψιν περὶ τούτου. Λέγω πάλιν, φίλε, τοιαύτη ἀμηχανία δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ μὲ κατέλαβε ποτέ. "Ἐσσο βέβαιος, δτι οὔτε ἡ φιλοτιμία μὲ βασανίζει, οὔτε ἡ ἀπόλαυσις τῶν 6000 φράγκων μὲ δελεᾶζει. Οἱ πολεμοῦντες με λογίσμοι εἶναι οὔτοι. Ἐξ ἐνὸς μέρους τὸ πρᾶγμα εἶναι ἔνδοξον διὰ τὸ γένος. Ἱσως καὶ ὠφέλιμον διὰ δύο αἰτίας τὰς ἔξης. Πρῶτον, ἡ ἀφορμὴ αὗτη τῆς παραδόσεως τῆς κοινῆς γλώσσης, ἐνδέχεται νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸ νὰ ἐκδώσω δλίγον κατ' δλίγον τὰς διαφόρους παρατηρήσεις, ὅσας ἔκαμα εἰς αὐτὴν, καλάς ἡ κακάς δὲν ἔξεύρω, ἀλλ' δμ.ως τοιαύτας ἀποίκιας δώσωσι γύξιν νὰ κάμωσιν ἀλλοι καλλιωτέρας. Δεύτερον, ἐὰν εὐχαριστηθῶσιν ἀπὸ ἐμὲ, ἐνδέχεται νὰ μείνῃ δὲ θρόνος κληρονομία τῶν Γραικῶν,

ἥγουν νὰ μὴ τὸν κατέχῃ εἰς τὸ ἔξης ἄλλος παρὰ Γραικὸς τὸ γένος, τὸ ὄποιον δὲν εἶναι πρᾶγμα ἀδόξον εἰς τοὺς ταλαιπώρους Γραικούς. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐὰν δεχθῶ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα τοῦτο, πρέπει νὰ παρχιτήσω τὴν ἔκδοσιν τῶν ἑλληνικῶν συγγραφέων, τὴν δποίαν στοχάζομαι ὡς πρᾶγμα πολὺ ὠφελιμώτερον, η μᾶλλον εἰπεῖν ἀναγκαῖον εἰς ἥματς. Δεύτερον ἔνδεχόμενον, καὶ ή περισσοτέρα σύντασις τῆς ταλαιπώρου κεφαλῆς μου (*contention d'Esprit*) καὶ ή ἐπαινετὴ φιλοτιμία τοῦ νὰ μὴ φαινῶ ἀνάξιος τῆς ἔκλογῆς, καὶ τὸ ἀσύγηθες νὰ λαλῶ δημοσίᾳ ὅστις ἔνας τώρα ἐπέρασα *ζωὴν μοναδικὴν*, ψιφοδεῆ καὶ σχεδὸν θηριώδη, γὰρ μὲ στελωσι *ἐγρήγορα* δπου εὑρίσκεται ὁ Villoison. Βλέπεις, φίλε, εἰς πολὺν βάσανον εὐρίσκομαι. Αὕτη εἶναι η εἰλικρινὴς ἔξομολόγησις τῆς καρδίας μου· οὔτοιοι λογισμοὶ τὴν ταράττουσιν· οὔτε φιλοκέρδεια, οὔτε φιλοδοξία δὲν ἔχουσι καμμίαν γάραν εἰς αὐτήν». Κατὰ τὸν δεκέμβριον τοῦ 1814 προσηνέχθη τὸ δεύτερον τῷ Κοραῆ καθηγητικὴ ἔδρα εἰς τὸ «Κολλέγιον τῆς Γαλλίας», ἀλλὰ καὶ ταύτην ἡρονήθη. «Ἀπέθανε πρὸ μικροῦ (ἔγραψε τῇ 29 δεκεμβρίου 1814) ὁ προφέσσωρ τοῦ Γαλλικοῦ Φροντιστηρίου (College de France) Ιατρὸς, δογματίζόμενος Bosquillon. Τριάκοντα σχεδὸν χρόνους, πρὸς 6000 φ. κατ' ἔτος, δὲν ἔζηγησεν ἄλλο εἰς τοὺς ἀκροατάς του παρὰ τεὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὸ προγνωστικὸν τοῦ Ἰπποκράτους, ἔκαμε δὲ μίαν μόνην ἔκδοσιν καὶ μίαν μόνην μετάφρασιν μόνων τῶν ἀφορισμῶν. Εἶναι ἀπίστευτοι τοιαῦται καταχρήσεις εἰς ἔθνη φωτισμένα· ἀλλ' ὅμως γίνονται Τούτων οὕτως ἔχόντων (ώς λέγει ὁ σχολαστικὸς Κομμητᾶς) λαμβάνω ἀπροσδοκήτως τὴν 6 δεκεμβρίου ἐπιστολὴν τοῦ διοικητοῦ τοῦ Φροντιστηρίου προεκκλοῦσάν με ἐκ μέρους τοῦ χοροῦ τῶν Προφεσσόρων νὰ δεχθῶ τὴν καθέδραν. Βλέπεις καὶ τὴν σύντομον ἀπόκρισίν μου, τὴν δποίαν μὴ μεμφθῆς, πρὶν ἀκούσῃς τὸ τέλος. Τοῦ μὲν Ἰπποκράτους πλειότερα (ἴσως καὶ ἀκριβέστερον) συγγράμματα νὰ ἔζηγησω ἥμην καλός· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν φιλοσόφων ἔχω βοηθήματα ἀρκετὰ εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Γερμανῶν, καὶ ἔξαιρέτως τοῦ Tannemann καὶ Tielemann. Ἀλλ' ή πρόσκλησις, φίλε μου, δὲν ἥτο ἀρκετή· ἔχρειάζετο πρὸ τῆς ψηφοφορίας νὰ ὑπάγω εἰς ἐπίσκεψιν πρῶτον αὐτῶν τῶν προεκαλούντων, ἔπειτα τῶν τοῦ Πανεπιστημίου, νὰ ψωμοζήτησω τὰς ψήφους των. Εἰς τοῦτο μ' ἔθαρρυνε πολὺ ὁ Κλαυέριος, βεβαιῶν με δτι θέλω λάβειν ὅλας τὰς ψήφους, καὶ η παρ' ἐμοῦ ἐπίσκεψις δὲν ἥτο πλὴν *pure formalité*. "Ολα ταῦτα, φίλε μου, τὰ ἔζυγισα, τὰ ἐστάθμησα, τὰ ἐκαμπάνισα καὶ ἐσυμπέρανα δτι δι' ὅλης ἥμέρας, δσας ἔχω

νὰ ζήσω, δὲν ἀξίζεν δύκόπος τῶν ἐπισκέψεων. Οὔτε τὸ πρόσωπόν μου λοιπὸν ἔδαν, οὔτε τὴν καθέδραν μ' ἔδωκαν, οὔτε ἐγὼ λυποῦμαι τὴν ἀποτυχίαν της. Ἐξεναντίας χαίρω ὅτι τὴν ἔλαβεν ἀντ' ἐμοῦ ἄνθρωπος φίλος καὶ ἀξίος τῆς καθέδρας ὁ Θυρότος Ο Θυρότος δὲν ἐπρόβαλε τὸν ἑαυτόν του πλὴν ἀφοῦ ἐβεβαίώθη ἐκ στόματός μου, ὅτι δὲν τὴν θέλω». «Ἐπειτα οίονεὶ λυπούμενος ἐπὶ τούτοις ἀλλ' οὐχὶ καὶ μεταμελόμενος προστίθησιν ὁ Κοραῆς. «Καλαὶ ήσαν· φίλε, αἱ 6000 φρ., ἂν ὅχι δι' ἄλλο, διὰ καὶ νὰ καίω ξύλα πλειότερά (ἀναγκαζόμενος τώρα νὰ οἰκονομῶ ἔως καὶ αὐτό). Άλλὰ πῶς θέλεις εἰς τὴν γηραλέαν μου ήλικίαν νὰ περιέρχωμαι ἀπὸ θύραν εἰς θύραν νὰ ζητῶ. Ψήφους ἀπ' ἄνθρωπους, ματαξῦ τῶν δόπιων εὑρίσκονται κατὰ δυστυχίαν τινὲς, ἀπὸ τοὺς δποίους νὰ ζητήσω χάριν τὸ κρίνω λίσον καὶ νὰ πηδήσω ἔκουσίως εἰς λάκκον γεμισμένον ἀπὸ Τοῦτο δὲν γίνεται· μὰ τὸν Θεὸν δὲν γίνεται!». Ἀνὴρ μεγαλοπρεπῶς πένης ἀλλὰ μεστὸς ἀξιμάστου φιλοπατρίας, παρρήσιας καὶ ἀρχαϊκῆς ἀρετῆς, εἶναι ἕκανδες νὰ ὑποστῇ πᾶσαν ταλαιπωρίαν καὶ κκοπάθειαν μετὰ τοσκύτης ψυχρότητος καὶ ἀπαθείας μεθ' ὅσης οὐκ κατεφρόνει πάντων τῶν ἐλεημόνων προσφερομένων πρὸς κωφισμὸν αἵτοῦ θησαυρῶν. «Ἐθυσάσας, φίλε μου (ἔγραψεν ὁ Κοραῆς τῇ 27 φεβρουαρίου 1818) τὰ κέρδη ταῦτα (6000 φρ. ἐτήσιον μισθὸν καὶ κατοικίαν ἀδάπανον, τὰ δποία φέρει ἡ προφεσσορικὴ καθέδρα, καὶ τὰ ἐτήσια 1500 φ. τοῦ Πανεπιστημίου) διότι μ' ἐμπόδιζαν νὰ ἔργαζωμαι πλέον διὰ τὴν πατρίδα μου. Δὲν ἐμετανόησα περὶ τῆς θυσίας· λυποῦμαι ὅτι οὐδὲ νὰ ἔργασθῶ πλέον μὲ ὥφελεῖ ἡ τοιχύτη θυσία τίποτε». Ἐνταῦθα ὑπαινίσσεται βεβαίως τὰ εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης ἀλλεπάλληλα ὄλικὰ ἐμπόδια καὶ τὰς ἀντιπράξεις καὶ ἐπιβουλὰς τῶν φανερῶν τε καὶ ἀφανῶν ἐχθρῶν καὶ ἀντιτέχνων.

Τῶν ἀντιτέχνων τοῦ Κοραῆ δνομαστότατος ἦτο ὁ κατὰ τάλλα φιλάγαθος καὶ φιλάρετος Νεόφυτος Δούκας, τῶν ἐχθρῶν δὲ αὐτοῦ ἵταμώτατος καὶ μανικώτατος ὁ Παναγιώτης Κοδρικᾶς. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ λόγιοι ἄνδρες, ἐκ τῶν μάλιστας πεφωτισμένων τῶν τότε χρόνων, ἐπάλαισαν πρὸς τὰς θεωρίας τοῦ Κοραῆ περὶ τῆς καθάρσεως καὶ διορθώσεως τῆς γραφομένης Ἑλληνικῆς γλώσσης. Άλλὰ πρὶν ίστορισμαν τῆς πάλης ταύτης τὰ χυριώτατα ἐκεισδια, ὀνάγκη νὰ ἐπέλθωμεν τὰς γλωσσολογικὰς τοῦ Κοραῆ ἀρχὰς πρὸς ἀνδριθωσιν τοῦ ἐλληνικοῦ ἴδιωματος. Πρὸ τριάκοντα ώς ἔγγιστα ἐνιαυτῶν δὲ καθηγητὴς Φίλιππος Ἰωάννου, ἀνέπτυξε διὰ βραχέων καὶ ὄρθρτατα τὸ δλον τοῦ Κοραῆ σύστημα,

«Καθόλου παραδέχομαι τὸν ὑπὸ τοῦ Κοραῆ τεθέντα κανόνα, ὅτι εἶχαστος
ὁ φείλει γράφων νὰ γράφῃ οὕτως, ώστε ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένων νὰ γίναι δυνατὸν νὰ ἔξαγθῇ Γραμματικὴ της γλώσσης· τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ φείλει ὁ γράφων νὰ γίναι τούλαχιστον σύμφωνος πρὸς ἔχυτὸν, ἵτοι ν' ἀκολουθῇ σταθερῶς κανόνας τινάς, ἐπομένως νὰ μὴ μεταχειρίζηται ἄλλοτε ἄλλους τύπους καὶ ἄλλοτε ἄλλον τρόπῳ συντάξεως, ὅτε μὲν αἰρόμενος ὑπόπτερος εἰς τὰς ὑπερνεφεῖς κορυφὰς τῷ ἀρχαίου Ἐλικῶνος, ἄλλοτε δὲ καταπίπτων εἰς τὰ χθαμαλὰ πεδία, ἀτιγα γεωργεῖ ὁ ὄχλος πρὸς ὑλικήν του τροφὴν, ὅτε μὲν ἀντλῶν ἐκ τῆς Κασταλίας ἢ Ἰπποκρήνης τοῦ ἀρχαίου ἐλληνισμοῦ,
ἄλλοτε δὲ ἐκ τῶν ἰλυσωδῶν τενχγῶν τοῦ χυδαῖσμοῦ». Μετὰ τὸν Φίλιππον Ἰωάννου, ὁ καθηγητὴς Κυπριανὸς ἀνεκεφαλαίωσεν οὐχ ἡτον
δρθῶς τῷ Κοραῇ τὰς ἀνακαίνιστικὰς εἰσηγήσεις. «Ἐν τῷ περὶ γλώσσης
ἀγῶνι πρῶτος ὁ ἀοίδημος Κοραῆς εὗρε τὴν δρθήν ὁδὸν καὶ φαίνεται ἐν
τοῖς ἀγιωνιζομένοις σίον νήφιων μεταξὺ μεθυόντων· ὁ ἀνήρ ἐκεῖνος πολλὰ
καὶ μεγάλα εὐηργέτησε τὸ ἔθνος, ὡς δὲ λόγιος εἰργάσθη ὅτον δέκα
ἰσχυροὶ ἀνδρες, καὶ ὅλαι αἱ ἐργασίαι του, μεγάλαι καὶ μικραὶ, ἔχουσιν
ἀξίαν ὅχι κοινήν· μεταξὺ τῶν πολλῶν δὲ κατώρθωσεν ἐν τῇ τάξει τῶν
λογίων, οἱ περὶ τῆς γλώσσης ἀγῶνες αὐτοῦ καὶ τὰ ἔργα εἴναι τὰ μά-
λιστα ἀξιαί θαυμασμοῦ· αὐτὸς πρῶτος ἔκοψε τὴν ὁδὸν, αὐτὸς τὴν ἔστρωσε
καὶ αὐτὸς ἀνέβη καὶ ἐβάσισε γενναίως, ἀγωνιζόμενος συνάμμα πρὸς τοὺς
διαφθείροντας τὸ ἔργον». Πρὸ τοῦ Κοραῆ οὐδὲμίᾳ σχεδὸν εἰπεῖν ὑπῆρχε
γραφομένη ἐλληνικὴ γλῶσσα δπωσοῦ δμοιόμορφος· οἱ πλείστοι τῶν
λογίων ἔγραφον ἀκόμψιας ἀρχαίζοντες ἐν τῇ παλαιᾷ ἐλληνικῇ, δλίγοι
δὲ ἐν τῇ χυδαίᾳ, εἰ ἔζεστι νὰ δημάσῃ τις χυδαίαν τὴν μετοβάρβαρην
γλῶσσαν, ἥτις δοκίμια ὑπάρχουσι παρατεθειμένα ἐν τοῖς εἰς Ἡλιόδωρον
προλεγομένοις. «Ηδη ἀπὸ τοῦ 1803 ὑπέδειξεν ὁ Κοραῆς διὰ γενικῶν
χαρακτήρων τίνι τρόπῳ ἔπρεπε νὰ μεταρρύθμισθῇ ἡ γραφομένη ἐλληνικὴ
γλῶσσα. «Περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐλληνικῆς διαλέκτου (ἔγραφε
τῇ 28 μαΐου 1803 πρὸς τὸν Α. Βασιλείου) ἐπιθυμητὸν ἥτο βέβαια νὰ
ὑπεβάλλετο ἡ κοινὴ εἰς τοὺς αὐτοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίκης· ἀλλὰ τὸ
πρᾶγμα μοὶ φαίνεται ἀδύνατον. Νὰ σὲ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἴγαι
τόση ἡ ἐπιθυμία μου νὰ ίσω τὴν γλῶσσαν ἐλληνίζουσαν, ὅτος εἴναι ὁ
φόβος μου μὴ βαρβαρωθῇ ἀκόμη πέρισσότερον ἀφ' ὅτι εἴναι βάρβαρος.
Βλέπεις ὅτι δὲν λείπουν ἀπὸ τὸ γένος ἀνδρες καὶ μὲ προκοπὴν καὶ μὲ
ζῆλον, οἱ δποῖοι διισχυρίζονται ὅλον τὸ ἐναντίον, δτι δηλαδὴ πρέπει καὶ

νὰ γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν, ὡς γράφουσι καὶ λαλοῦσιν οἱ ξυλοφόροι καὶ ὑδροφόροι. Ἡ γνώμη μου βέβαια ἀπέχει μακράν ἀπὸ τοιούτον σύστημα, καὶ στοχάζομαι ὅτι ἀν ὁ σπουδαῖος ἔχῃ χρέος νὰ συγχαταβχίνῃ εἰς τὸ μέτρον τῆς καταλήψεως τοῦ ξυλοφόρου, οὗτοι καὶ ὁ ξυλοφόρος πρέπει νὰ προθυμηταὶ ν' ἀναβαίνῃ καὶ αὐτὸς δλίγον εἰς τὸ νὰ καταλαμβάνῃ τὰ λεγόμενα καὶ τὰ γραφόμενα ἀπὸ τὸν σπουδαῖον, καὶ τοιούτοτρόπιας νὲ συναπαντηθῶσι καὶ οἱ δύο εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος· ἐὰν τὸ μέσον τοῦτο εἴναι καλόν, ἐξηγεῖται εὔκολα καὶ ἡ πλάνη τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ χυδαῖσμα· ἀλλ' ἐὰν τὸ ἐπιθυμούμενον εἴναι δυνατὸν, δικαίως ἥθελε ἀπορήσει τις, πῶς αὐτοὶ ἀπεπλανήθησαν τόσον μακράν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν· τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα ἔχει σοφίσματος ἔμφασιν, δὲν εἴναι ὄμως σόφισμα. Εξέτασον, φίλε μου, χωρὶς πρόδληψιν, ὅσα ἔως τὴν σήμερον εἴναι γράμμένα εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, μόλις εύρισκεις ἔνι μεταξὺ τῶν δέκα, τὸ ὄποιον δύνασαι νὰ ἀναγνώσῃς χωρὶς ἀηδίαν καὶ νυσταγμόν· πόθεν τοῦτο; ἐκ τούτου βέβαια, ὅτι οἱ συγγραφεῖς δὲν ἐμελέτησαν τὴν γλῶσσαν μέχρι πόσου εἴναι δεκτικὴ ἐλληνισμοῦ. Εἰς ἔκαστην σελίδα ἡ μᾶλλον εἰπεῖν εἰς ἔκαστον στίχον γίνεται προφανῆς ἡ ἀπορία καὶ ὁ κλονισμὸς τοῦ νοὸς καὶ τοῦ καλλίμου τοῦ γράφοντος· εἰς ἔκαστον στίχον αἰσθάνεσαι μὲ βάρος τῆς ψυχῆς, ὅτι ὁ γράφων ἔπασχε τοῦ δυστυχοῦς Σισύφου τὴν κόλασιν, τὴν ὄποιαν τόσον θαυμασίως ἐπερίγραψεν ὁ "Ομηρος... Ἡ σωτηρία τῶν οἰκειοτάτων εἴναι ν' ἀποτκορακίσιμεν καὶ ἀπὸ τὴν γλῶσσαν δῆλας τὰς ξενικὰς λέξεις καὶ αὐτὸς δὲν εἴναι πολλὰ δύσκολον, ἐὰν μόνον δὲ καθαριστῆς εἴναι εἰς ἄνρον εἰδήμων τῆς παλαιᾶς γλώσσης· διότι εἴναι καὶ αὐτοῦ κίνδυνος μὴν ἐκριζώσῃ μὲ τὰ Κιέδνια καὶ τὸ σίτον· πολλόταται λέξεις εἰς τὸ φαινόμενον ξενικαὶ, ἀκριβῶς ἔξεταζόμεναι, εἴναι γεννήματα τῆς παλαιᾶς γλώσσης». Ταῦτα διδάσκων ὁ Κοραῆς παρολιτισμοὶ ἐνιαχοῦ καὶ εἰς παρακεκινδυνευμένους Ισχυρισμούς· λ. χ. οὐδαμῶς ἀμφιβάλλει, ὅτι δὲ "Ομηρος ἐποίησεν ἐν τῇ παλαιᾷ Ιάδῃ. «Φιλοσικὰ δὲ "Ομηρος ἔπρεπε νὰ γράψῃ εἰς τὴν γλῶσσαν τὴν ὄποιαν ἐλάλουν οἱ τότε "Ιωνες διὰ νὰ καταλαμβάνεται ἀπ' αὐτούς· ἡ γλῶσσα τότε ἦτον ἐν τῷ γίνεσθαι καὶ σχεδὸν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὄποιαν εύρισκεται σήμερον ἡ Γραικική». Ἀλλ' ἡ ὄμηρικὴ διάλεκτος εἴναι μᾶλλον ἀκριὴ ἡ ἀρχὴ γλωσσικῆς ἀναπτύξεως, πολλῷ δὲ πρὸ τοῦ Κοραῆ χρόνῳ, Ζώπυρος ὁ Μάγυης καὶ ὁ Δικαιάρχος ἡξίουν «τὴν 'Ομήρου ποίησιν αἰολίδι διαλέκτῳ ἀναγνώσκεσθαι». Εἰς τῆς γλώσσης τὴν διαστροφὴν συγέτεινον καὶ αἱ γιγόμεναι τότε μεταφράσεις. «"Εχομεν

μεταφράσεις, ἀλλὰ τίς δύναται νὰ τὰς ἀναγνώσῃ; ἀλλαι εἶναι γεγραμμέναι τυραννικῶς καὶ δλιγαρχικῶς, διότι ἐξελληνίζουσι τὴν γλῶσσαν τόσον ἀμετρα, ὡσδὴν νὰ μὴ ἥτο τὸ ἔθνος συνθεμένον παρ' ἀπὸ λογίους· ἀλλαι ἐγράφησαν δημαγωγικῶς, ἥγουν ἐξεγυδεῖται τόσον την γλῶσσαν, ὡσδὴν νὰ μὴν ἥσαν εἰς τὸ ἔθνος ἀλλοιοι παρὰ ξυλοφόροι καὶ ὑδροφόροι· πρέπει γὰρ φεύγῃ τις τὰς ὑπερβολὰς, νὰ μὴ γίνεται δηλαδὴ μῆτε τύραννος μῆτε δημαγωγὸς τῆς γλῶσσης· μῆτε τύραννος τῶν χυδαίων μῆτε δοῦλος τῆς χυδαιότητος αὐτῶν· κράτει σφιγκτὰ τὸ ἀξιωμα τοῦτο ὡς τῆς Ἀριάδνης τὸν μίτον, καὶ αὐτὸν οέλει σὲ ὄδηγήσει εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς γλῶσσης». Ο Κοραῆς ἐλέγχει εἰκότως τὸ ὑφος τοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ὡς «ἀγώμαλον» καθομολογεῖ δὲ διτὶ τὸ λεκτικὸν τοῦ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη εἶναι καὶ δριαλώτερον καὶ σαφέστερον. Η πρώτη δημοσία τοῦ Κοραῆ ἀπόφανσις περὶ διορθώσεως τῆς γλῶσσης ἐγένετο ἐν τοῖς Προλεγομένοις εἰς τὸν Ἡλιόδωρον, τῷ 1804. «Διόρθωσιν ὀνομάζω γλῶσσης. ὅχι μόνον τὸν μετασχηματισμὸν διαφέρων βαρβαρομόρφων λέξεων καὶ συντάξεων, ἀλλὰ καὶ τὴν φυλακὴν πολλῶν ἀλλων, τὰς ὁποῖας ὡς βαρβάρους σπουδάζουν νὰ ἐξορίσωσιν ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ὅσοι μετὰ προσογῆς δὲν ἐρεύνησαν τὴν φύσιν τῆς γλῶσσης. Διὰ τοῦ παραλληλισμοῦ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας τοῦ ὄποιου διδῷ τὸ παράδειγμα, οἱ νέοι οὗτοι Εὐστάθιοι καὶ τὴν κοινὴν εἰς δλους γλῶσσαν θέλουν κανονίσει, καὶ τὴν μάθησιν τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς εὔκολωτέραν καὶ ἐντελεστέραν οέλουν καταστήσει. Καιρὸς εἶναι ν' ἀφήσωμεν τὰ πολυθρύλητα Διαβατικὰ καὶ τὰ Συγκείμενα εἰς τοὺς διαβάντας καὶ κειμένους καὶ ν' ἀρχήσωμεν νέαν ζωὴν. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ πόσον εἶναι ἀναγκαία εἰς τὸ νὰ ἐπιταγύνῃ τὴν ἀρχομένην τοῦ ἐλληνικοῦ γένους ἀναγέννησιν ἢ εἴδησις τῆς ἐλληνικῆς γλῶσσης· ἐν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ νὰ εὔκολύνῃ τις τὴν μάθησιν αὐτῆς εἶναι καὶ τὸ νὰ τὴν παραβάλῃ, ὅταν τὴν παραδίδῃ, μὲ τὴν κοινὴν ταύτην γλῶσσαν, τὴν ὄποιαν ἐθηλάσσαμεν μὲ τὸ μητρικὸν γάλα. "Οσον καὶ ἀν ἐβραβεύθη, αὐτὴ σώζει πολλὰς λέξεις ἐλληνικὰς, πολλὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας γλῶσσης, λείψανα σεβάσμια. Η ἐλληνικὴ γλῶσσα, σιμὰ τῶν πολλῶν ἀλλων αὐτῆς προτερημάτων, ἔχει κάν ποιαν ἐξαίρετον γοητείαν, διὰ τῆς ὄποιας ὅχι μόνον μαλακώνει τὰ ἥθη τῶν νέων, ἀλλὰ καὶ τὰ κάμνει σεμνότερα καὶ σωφρονέστερα. Εἶναι πρᾶγμα σπάνιον νὰ καταδουλωθῇ εἰς τὰς σωματικὰς ἥδονάς ὡς ἀνδράποδον, ὅστις ἔφθασε μίαν φορὰν νὰ πέη εἰς κόρον τὸ ποτήριον τῆς μαγίσσης ταύτης τῶν Ἐλλήνων γλῶσσης. Τὰ ἔθνη τότε μόνον ὀνομάζονται φωτισμένα, ὅταν

φέρωσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν εἰς τελειότητα. Ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ ἔργα-
λεῖον, μὲ τὸ ὄποιον ἡ ψυχὴ πλάττει πρῶτον ἐνδιαθέτως, ἔπειτα προφέρει
τοὺς λογισμούς της. "Οταν τὸ ἔργαλεῖον ἔγναι ἀνακόνητον, ἵωμένον, ἡ
κακὰ κατασκευασμένον, ἀτελές ἐξ ἀνάγκης μένει καὶ τὸ ἔργον τοῦ τε-
χνίτου». Ἐνταῦθα δὲ Κοραῆς κατακρίνει τοὺς μ. ἕξελληνίζοντας.
εἴτα δὲ προστίθησιν. «Ἡ γλῶσσα εἶναι. ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἀναπαλλοτρί-
ωτα τοῦ ἔθνους κτήματα. Ἀπὸ τὸ κτῆμα τοῦτο μετέχουν ὅλα τὰ μέλη
τοῦ ἔθνους μὲ δημοκρατικὴν, νὰ εἶπω οὕτως, ἴσσοτητα. Κανεὶς, δεὸν ἦθε-
λει εἶσθαι σοφὸς, οὔτ' ἔχει, οὔτε δύναται ποθεν νὰ λάβῃ τὸ δικαίωμα νὰ
λέγῃ πρὸς τὸ ἔθνος «οὕτω θέλω νὰ λαλῇς, οὕτω νὰ γράψῃς». "Οστις,
ἐπαγγελλόμενος νὰ γράψῃ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, μακρύνεται τόσον
ἀπὸ τὸν κοινὸν τρόπον τοῦ λέγειν, ἐκεῖνος ζητεῖ πρᾶγμα, τὸ δικαίων οὔτ'
ὁ συληρόστατος τύραννος δὲν εἶναι καλὸς νὰ κατορθώσῃ. Γυμνώνει ἀπὸ
τὰ ὑπάρχοντά του τὸν πολίτην ὁ τύραννος, δύναται καὶ τέκνα καὶ γυ-
ναικα νὰ τοῦ ἐπάρῃ, ἐμπορεῖ νὰ τὸν ἐξορίσῃ, ἡ καὶ νὰ τὸν θανατώσῃ.
ἀλλὰ δὲν ἐμπορεῖ νὰ τοῦ ἀλλάξῃ τὴν γλῶσσαν· αὐτὴν λαλεῖ εἰς τὴν
πατρίδα του, αὐτὴ τὸν συναδεύει καὶ εἰς τὴν ἐξορίαν. Μόνος ὁ καιρὸς
ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ μεταβάλῃ τῶν ἔθνων τὰς διαλέκτους καθὼς με-
ταβάλλει καὶ τὰ ἔθνη· καὶ ὅστις πρὶν τοῦ καιροῦ σπουδάζει μὲ τὴν
βίαν νὰ ἀλλάξῃ τὴν γλῶσσαν, εἰς αὐτὸν δύναται τις νὰ προσαρμόσῃ ὅτι
ἔλεγεν ὁ ταλαπίτωρος Αἴμινυ πρὸς τὸν τυραννικὸν αὐτοῦ πατέρα. "Ισως
ἡθελέ τις νομίσει ὅτι ἀντιφάσκω αὐτὸς εἰς ἐμαυτὸν, ἐπειδὴ πρὸ δλίγου
ἔλεγον, ὅτι πρέπει νὰ διορθώσωμεν καὶ νὰ καλλύνωμεν τὴν κοινὴν ἡμῶν
γλῶσσαν, τώρα δὲ φαίνομαι τρόπον τινὰ ὅτι θέλω νὰ τὴν γράψωμεν,
καθὼς τὴν λαλεῖ ὁ χυδαῖος λαός. Τοιαύτη βεβαίως δὲν εἶναι ἡ γνώμη
μου. Ἐάν τὸ νὰ μακρύνεται τις ἀπὸ τὴν κοινὴν τοῦ λέγειν συνήθειαν
τόσον, ὥστε νὰ γίνεται ἀσαφῆς εἰς τὴν διάνοιαν καὶ παράξενος ὀλότελα
εἰς τὴν ἀκοήν, εἶναι τυραννικὸν, τὸ νὰ χυδαίζῃ πάλιν τόσον, ὥστε νὰ
γίνεται ἀηδῆς εἰς ἐκείνους ὅσοι ἔλαβον ἀνατροφὴν, μὲ φαίνεται δημα-
γωγικόν. "Οταν λέγω ὅτι ἀπὸ τὴν γλῶσσαν μετέχει τὸ ἔθνος ὅλον μὲ
δημοκρατικὴν ἴσσοτητα, δὲν νοῶ ὅτι πρέπει ν' ἀφήσωμεν τὴν μάρτυραν
καὶ δημιουργίαν αὐτῆς εἰς τὴν δημοκρατικὴν φαντασίαν τῶν χυδαίων.
"Ο ὄχλος εἶναι παντοχεῦ ὄχλος· καὶ ἂν εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη καὶ εἰς
τοὺς φωτισμένους αἰῶνας ἥτον αἴγραικον, δύτακλον καὶ ὑπόκωφον γε-
ρόντιον· ὡς ἔλεγεν ἔνας ἀπὸ τοὺς Κωρικοὺς, εἰς τοὺς δυστυχεῖς
αἰῶνας τῆς βαρβαρότητος ἐκκωφοῦται καὶ μωραίνεται παντάπασιν. "Οθεν

εύτε δέκαιον εἶναι νὰ κολακεύωμεν τὸν χυδαῖσμὸν τοῦ γερουτίου τούτου, καὶ νὰ τὸν μεταχειρίζωμεθα ὡς κανόνα τῆς γλώσσης. Εάν δὲν ἔχωμεν τὸ δικαίωμα τῆς τυραννικῆς προσταγῆς «οὗτω θέλω νὰ λαλήσω», ἔχομεν ἐξ ἀπαντος τὸ δικαίωμα τῆς ἀδελφικῆς συμβουλῆς, «οὗτο πρέπει νὰ λαλῶμεν». Γράφομεν, ἥθελεν εἰπεῖ τις, διὰ τοὺς ἀμαθεῖς, καὶ πρέπει νὰ συγκαταβαίνωμεν εἰς τὴν κατάληψιν αὐτῶν· ἀλλὰ μόνοι οἱ σπουδαῖοι χρειωστοῦν νὰ συγκαταβαίνωσιν εἰς τοὺς ἀμαθεῖς; μὴ δὲν ἔχουν καὶ ἄλλοι χρέος νὰ συνανταβαίνωσιν Ἀλέγον εἰς τοὺς σπουδαῖους; . . . Οἱ λόγιοι ἄνδρες τοῦ ἔθνους εἶναι φυσικὸι οἵ νομοθέται τῆς γλώσσης, τὴν δποίαν λαλεῖ τὸ ἔθνος· ἀλλ' εἶναι (πάλιν τὸ λέγω) νομοθέται δημοκρατικοῦ πράγματος. Εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ἡ διόρθωσις τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἡ γλώσσα εἶναι κτῆμα ὅλου τοῦ ἔθνους, καὶ κτῆμα Ἱερού. "Οὐεν πρέπει νὰ ἀνακαθείται μὲ εὐλάβειαν καὶ ἡσυχίαν, καθὼς ἀνακαίνιζονται τὰ Ἱερὰ τῶν Θεῶν, καὶ δχι μὲ τὴν θερυβώδη καὶ τυραννικὴν αὐθαδειαν, μὲ τὴν δποίαν ὑψώθη τῆς Βαβέλ ὁ πύργος".

Μετὰ τὴν τύπωσιν τοῦ πρώτου τόμου τῶν Αἰθιοπικῶν τῶν Ἡλιοδώρου, ἐπιστέλλει ὁ Κοραῆς κατ' ίδιαν πρὸς τὸν Α. Βασιλείου συμπληρωτικάς τιγας ἔξηγήσεις. «Μία ἵξα (γράφει τῇ 6 αὐγούστου 1804) μὲ ἥλθε περὶ τῆς γλώσσης καὶ μὲ κακοφαίνεται ὅτι δὲν ἥμην εἰς καιρὸν νὰ τὴν βάλω εἰς τὸ προσίμιον τοῦ Ἡλιοδώρου. Ιδὲ ἂν σὲ φαίνεται καλή. Νομίζω ὅτι ἡ διαφθορὰ τῆς γλώσσης εἶναι συγγενῆς νόσος τῆς διαφθορᾶς τῶν ἥθων καὶ κατὰ τοὺς ἴπποκρατικοὺς κανόνας ζητεῖ καὶ συγγενῆ καὶ παρομοίαν θεραπείαν». Τοοῦτό τι μέχρι τινὸς ἀπεφήνατο πρὸ τοῦ Κορκῆ ὁ ῥωμαῖος φιλόσοφος Σενέκας ἐν τῇ πολυθρυλήτῳ ἐπιστολῇ «περὶ τῆς μεγάλης ῥοπῆς, ἦν τά τε δημόσια καὶ τὰ ιδιωτικὰ ἥθη ἔχουσιν ἐπὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ τὰ γράμματα καθόδου». Ός τὰ ἔργα παντὸς ἀνθρώπου συμφωνοῦσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, «οὗτω τὸ նφος καὶ ἡ γλώσσα εἶναι, κατὰ τὸν Σενέκαν, εἰκὼν πιστοτάτη τῶν δημοσίων ἥθων». Ἀνεπαισθήτως ἀνελίσσει ὁ Κοραῆς ἐπὶ τὸ πληρέστερον τοῦ ῥωμαίου φιλόσοφου τὴν διδασκαλίαν. «"Οταν διαφθείρῃ τὸ ἔθνος τὰ ἥθη του, δισφός νομοθέτης θέλων νὰ ἀναμορφίσῃ τοὺς συμπολίτας του δὲν δίδει οὔτε δύναται νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς ἀρίστους νόμους, ἀλλὰ τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους, ὡς τὸ εἶπε ρήτως ὁ Σόλων πρὸς ἐκείνους, οἱ δποῖοι κατέκρινον τοὺς νόμους του, διατί τοῦτο; ὅτι εἰς τοιαύτην κατάστασιν τοῦ ἔθνους φυσικὰ οἱ δημαγωγοὶ καὶ δημοκόλακες εἶναι πολλοὶ, καὶ τὸ ἐφθαρμένον ἔθνος περισσότερον ἀκούει τοὺς κολακεύοντας τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς

Ιατρεύοντας, καθὼς πάλιν τὸ ἔλεγεν δὲ Σόλων «τό τε γάρ θεῖον καὶ οἱ νομοθέται οὐ καθ' ἑαυτὰ δύνανται δηγῆσαι τὰς πόλεις, οἵ δὲ ἀεὶ τὸ πλῆθος ἄγοντες ὅπως ἂν γνώμης ἔχωσι». Πῶς λοιπὸν νὰ τολμήσῃ νὰ προφέρῃ τὸ στόμα τοῦ χρηστοῦ νομοθέτου νόμους ἀρίστους, ὅπόταν κινδυνεύῃ νὰ μὴ εἰσακουσθῇ μήτε εἰς τοὺς δυνατοὺς ἀρίστους; Νομοθετεῖ λοιπὸν τοὺς δυνατούς ἀρίστους, σχιώς διόρθωσιν ἀλλ' ὡς προπαρασκευὴν καὶ εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐλπίζομένην εἰς τὸ ἔξιτος διόρθωσιν, καθὼς καὶ οἱ Ιατροὶ προπαρασκευάζουσι τὸ ἀκάθαρτον σῶμα μὲν πολλὰ ἀλλα ἐλαφρότερα καὶ μαλακικά ἐπιτίθεια, πρὶν δύσωσιν εἰς αὐτὸν τὸ καθάρσιον. «Ἄν ζητήσῃ νὰ δώσῃ τοὺς ἀρίστους, χαρὰ μεγάλη διὰ τοὺς δημαγωγούς, ἐπειδὴ εὑρίσκουσιν εὐλογοφανῆ πρόφασιν νὰ τὸν τυχοφαντίσωσιν ὡς τύραννον καὶ νὰ φράξωσι τοιουτούρπιας τὰς ἀκοὰς τοῦ ὕγλου καὶ εἰς τοὺς δυνατούς ἀρίστους νόμους. Προτάρμοσον δληγήν αὐτὴν τὴν θεωρίαν εἰς τὴν φθορὰν τῆς γλώσσης καὶ μόνη ἡ προσαρμογὴ αὕτη θέλει εἶναι ίκανή νὰ σὲ χειραγωγῇ εἰς τὸ ἔξιτος, χωρὶς νὰ ἔχῃς γρείαν ἀπὸ ἀλλούς κανόνας». Ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα εἶναι βάρβαρος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοσοῦτον βάρβαρος ὡστε νὰ μὴ ἥγαι δεκτική καθάρσεως. Ο Κοραῆς, μεταφράσας αὐτοσχεδίως εἰς τὸ κοινὸν Ἰδίωμα μίσην σελίδα ἐκ τῶν Ιστοριῶν τοῦ Τακίτου, ἐπείσθη ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἔρμηνευθῇ διάκιτος εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν πολλῷ σαφέστερον ἢ ὅπως ἐν τῇ περιωγύμψῳ ιταλικῇ μεταφράσει τοῦ Davanzati. «Ἡ γλῶσσα, ἂν καὶ βαρβαρωθεῖσα, δυνατὸν εἶναι νὰ καλλιωπισθῇ, ἀν ἐπιτύχῃ νομοθέτας λελογισμένους τοιούτους διοικέτας διστά τῆς φυσικῆς κρίσεως τοῦ αχλοῦ ἔχουσι καὶ ίκανήν εἴδησιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ πολλῶν ἀλλιών γλωσσῶν (ἐν πρώτοις τῆς λατινίδος) καὶ πρὸς τούτοις ἔκαμψεν καὶ μελέτην ἀρκετήν, καὶ περιειργάσθησαν μὲ σκέψιν τὰς ἀνωμαλίας ὅλας τῆς γλώσσης καὶ τὰ γενέθλια τῶν τοιωτῶν ἀνωμαλιῶν. Πῶς θέλεις νὰ θεραπεύσῃ πάθος διατρέψης, ὅταν δὲν ἔξεύρει μήτε τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους μήτε τὸν τόπον εἰς τὸν ὅποιον προσκαθίεται καὶ ἐνδομυγεῖ τὸ πάθος; Ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐλληνικῆς τὰ προτερήματα ἔχει πολλὰ καὶ ἡ σημερινή τῶν Γραικῶν, καὶ θέλει ἀποκτήσει περισσότερα, δην δὲν τὴν διατρέψωσιν οἱ Φκιάσταις καὶ νομοθέται της». Ο Βασιλεὺος παρεκάλει τὸν Κοραῆν νὰ συντάξῃ γραμματικήν, οὗτος δὲ ἀπεκρίνετο. «Σὲ βεβαιῶ, φίλε μου, ὅτι εἶναι πολλοὶ χρόνοι ἀφ' εῦ ἥρχισα νὰ μελετῶ τὴν γλῶσσαν καὶ εἰρακι. Εἴτε τόσον ἀτολμός ὡστε εἰς πολλότατα δὲν ἔξεύρω μήτε τί νὰ συλλογισθῶ μήτε τί νὰ εἴπω· ἔπειτα μὲ λέγεις «φκιάσες γραμματικήν». Τὸ κοινὸν

Ιδιωματίσκεις είναι αξιοχαταφρόνητον ώς πρεσβεύουσιν οἱ μωροί. «Ἐχω ώς ἀξιώματα ἀπὸ τὴν πολυγράφησιν σχέψιν (ἔγραφεν ὁ Κοραῆς τῇ 2 φεβρουαρίου 1805) δῖτι ἡ τελείωσις τῆς πεζῆς ταύτης καὶ καταφρογουμένης ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους γλώσσης είναι ἀναγκαιοτέρα εἰς τὴν ἀκριβῆ κατάληψιν τῆς ἑλληνικῆς ἀφ' ὅπερ είναι ἡ εἰδησις τῶν διαλέκτων Δωρίδος, Αἰολίδος καὶ Ἰωνικῆς. Δὲν ἥθελε λογισθῆ μωρὸς ὅστις ἐκαυχᾶτο δῖτι ἔξεύρει τὴν ἑλληνικήν γλώσσαν, χωρὶς νὰ σπουδάσῃ ὅλας της τὰς διαλέκτους; Μωρότερον χρίνω τὸν καυχώμενον νὰ τὴν ἔξεύρῃ καλῶς, ἐὰν δὲν ἔκαμε σκέψιν εἰς τὴν πεζήν τῶν Γραικῶν γλώσσαν. Οσον μωροὶ ἥθελαν εἶσθαι οἱ ἔξουθενηταὶ τῆς κοινῆς γλώσσης, δὲν ἐμπορῶν νὰ τῆς ἀφαιρέσωσι τοῦτο, δῖτι είναι καὶ αὐτὴ τούλαχιστον μία διάλεκτος (1) τῆς ἑλληνικῆς, καὶ διάλεκτος ἀναμφιβόλως ἡ πλουσιωτέρα, ἐπειδὴ ἔχει τόσα συγγράμματα εἰς καιρὸν δταν ἀπὸ τὴν Ἰωνικὴν δὲν ἔμειναν πλὴν ὄλιγα τινὰ, καὶ ἀπὸ τὴν δωρικὴν καὶ αἰολικὴν ἔτι ὄλιγάτερα. Όμολογῶ δῖτι δὲν είναι νόστιμος διατριβὴ ν' ἀναγινώσκῃ τις τὸν Ἐρωτόκριτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔξαμβλωματα τῆς ταλαιπώρου Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅστις ἀγαπᾷ τὴν εὐειδεστάτην δέσποιναν, δὲν πρέπει ν' ἀμελῇ νὰ κολακεύῃ καὶ τὴν δυσειδῆ θεράπαιναν, ἐὰν ἡ πρὸς τὴν δέσποιναν εἴσοδος εὔκολύγεται ὅπως δὴ ποτε δι' αὐτῆς». Ο Κοραῆς οὐδαμῶς ἀποχρύπτεται τὴν ἀθλίαν τοῦ κοινοῦ ιδιώματος κατάστασιν. «Εύρεθημεν κατ' ἐκείνην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον (ἔγραφε τῇ 26 μαρτίου 1805), εἰς τὴν ὁποίαν ἡ γλώσσα είναι συμπεφυρμένη κατὰ τὴν παρομίαν, ώς τῆς τρελλῆς τὰ μαλλιά. Ἀνάγκη λοιπὸν είναι καθὼς συμβαλγεῖ εἰς δλα τὰ νέα, νὰ ἀλογιστήσωμεν ὅλοι πολλὰ, πρὸ τοῦ νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ δρθῶς συλλογίζεσθαι. Ἐπειτα είναι καὶ γελοῖον πρᾶγμα νὰ φιλογεικῇ τις καὶ νὰ ισχυρίζεται περὶ πράγματος, τὸ ὅποιον μέλλει νὰ κριθῇ κατὰ τὸ 1950 ἔτος, καιρὸν, κατὰ τὸν ὑπολογισμόν μου, δῆλει διδαχθῆ εἰς γραικικὸν θέατρον ἡ πρώτη καλὴ κωμῳδία ἢ τραγῳδία». Προέβλεπεν ἡδη δ Κοραῆς δῖτι ξενικαὶ φράσεις καὶ συντάξεις ἔμελλον νὰ διαστρέψωσιν ἔτι μᾶλλον τῆς ἑθνικῆς γλώσσης τὴν ιδιότυπον φυσιογνωμίαν. «Οἱ ιταλισμοὶ καὶ γαλατισμοὶ πολιορκοῦσιν ἀπανταχθεν τὴν δυστυχεστάτην ἡμῶν γλώσσαν· καὶ μήτ' ἐγὼ δὲν δύναμαι μῆτε νὰ κρίνω μήτε νὰ προβλέψω πῶς ἔχει νὰ καταντήσῃ ἡ βαβυλωνιακὴ αὕτη σύγχυσις. Ἐπειδὴ ἡ γλώσσα, τὴν ὁποίαν σπουδάζομεν νὰ καλλύνωμεν καὶ νὰ διορθώσωμεν είναι θυγάτηρ δραγμὴ καὶ δυστυχὴς ἄλλης γλώσσης εὐτελεστέρας, πρέπει νὰ προθυμούμεθα (ὅσον είναι δυνατὸν, λέγω πάλι,

χωρίς βλαστόν) ν' ἀναπτυληρώμεν τὰ ἐλλειμματά της ἀπὸ τὰ μητρικά της πλούτη, καὶ δχις υὲ μιμώμεθα τὰς φρασιολόγίας καὶ συντάξεις τῶν ἀλλοτρίων ἔθνων. Ἀρκοῦν δοκ αἰσχη ἐπροσκόλλησεν ἀπὸ τὰ ἔνα ἔθνη ἡ δυστυχία καὶ βαρβαρότης τοῦ γένους εἰς αὐτήν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀνώμαλος ιταλισμὸς τοῦ δποῦ. Ο Κοραῆς ἐνδιέζεν δτι τὸ κατάρατον τοῦτο ὁ ποῦ, δπερ ἐδῆλου συγκεχυμένως πάντα τὰ γένη, πάντας τοὺς ἀριθμοὺς, πάσας τὰς πτώσεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀντωνυμίας, πρὸς δὲ τούτοις εἶχε καὶ σημασίαν τοπικοῦ καὶ χρονικοῦ ἐπιφρήματος, ἐνδιέζεν, λέγομεν, δτι δὲληθῆς οὔτος Πρωτεὺς δυσχερῶς πάνυ οὐκ ἐξερρίζοῦτο ἐκ τῶν σπλάγχνων τῆς δημάδους γλώσσης.

Ψέγων τὸ ψυγρὸν καὶ ἀγέρατον ὕφος τῶν φιλοχυδαῖστῶν σὺδὲν ἥττον ἡ τὸ μιξοσβλοικὸν λεκτικὸν τῶν λεγομένων καθαριστῶν, δ Κοραῆς εἰσηγεῖται πολλαχοῦ σωτηρίους ὑποθήκας περὶ τῆς διαπλάσεως τῆς γλώσσης. «Ἡ μόρφωσις τῶν γλωσσῶν (ἔγραψε τῇ 1 μαΐου 1805) κρέμαται ἀπὸ διαφόρους καὶ ἀλλοκότους περιστάσεις. Ολίγον τι ἀρκεῖ νὰ κλίνῃ εἰς τὸ ἔν ἡ εἰς τὸ ἄλλο μέρος τὴν πλάστιγγα· ἀλλ' ἀφ' οὐ μίαν φορὰν ἡ ῥῶπη γίνη, δὲν ἐμπορεῖ πλέον νὰ τὴν ἀλλάξῃ δλίγων τινῶν δύναμις, διότι ἡ φωνὴ καὶ ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ εἶναι φωνὴ καὶ γλώσσα Θεοῦ. Ἔσο βέβαιος δτι καὶ τὴν δοτικὴν καὶ τὰ ἀπαρέμφατα καὶ ἄλλα τῆς παλαιᾶς γλώσσης ἴδιαματα πολλὰ ἐπεθύμουν, καθὼς ἐπιθυμεῖς καὶ σὺ, νὰ ἀποκατασταθῆσιν εἰς τὴν γλῶσσαν, διότι ἥθελαν δώσει εἰς αὐτὴν τόνον καὶ ψυχὴν περιστοτέραν· ἀλλ' ὅταν στοχασθῶ δὲι γράφων, γράφω δχις διὰ μόνους Ἀλεξάνδρους καὶ Πασχαλίους (δ Πασχαλίος Βασιλείου ἥτο ἀβελφὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου) καὶ ἄλλους τινὰς δλίγους τοιούτους, ἀλλὰ πρῶτον καὶ διὰ τὸν Α, Β, Γ, Δ καὶ τοὺς λοιποὺς, cί ὅποιοι εἶναι τὸ μέγα μέρος τοῦ ἔθνους, ἔτειτα καὶ δι' δλίγους τινὰς, οἱ ὅποιοι κολακεύουσι (δὲν ἐξεύρω διατί) τὴν χυδαιότητα τοῦ ἔθνους· ὅταν (λέγω) συλλογισθῶ ταῦτα, δοκιμάζω νάρκην καὶ σχεδὸν νέκρωσιν καὶ εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ εἰς τὴν χεῖρα. Ἀλλ' ὅπως ἂν ἦναι τὸ πρᾶγμα, τὸ δυ ἡ φαινόμενον τοῦτο καλὸν ἐσπούδασα πολλάκις νὰ τὸ κατορθώσω μὲ τὰς δοτικὰς καὶ μὲ τὰ ἀπαρέμφατα καὶ δὲν ἐστάθη ποτὲ καλός. Διατί; διότι (πάλιν τὸ λέγω) ἂν δὲν πρέπη νὰ κολακεύωμεν τοῦ ἔθνους τὴν χυδαιότητα, δὲν πρέπει ὅμως πάλιν νὰ μακρυγάμεθα τόσον πολὺ ἀφ' δ, τι ἐσυνεθίσαν παιδιόθεν γ' ἀκούωσι τὰ αὐτία του. Εἰς τοιαύτας λοιπὸν περιστάσεις τί ἄλλο μένει εἰς τὸν λογίους τοῦ ἔθνους παρὰ τὴν μέσην ὁδὸν, ἥγουν μακρὰν καὶ τοῦ χυδαιόσμοῦ, διότι